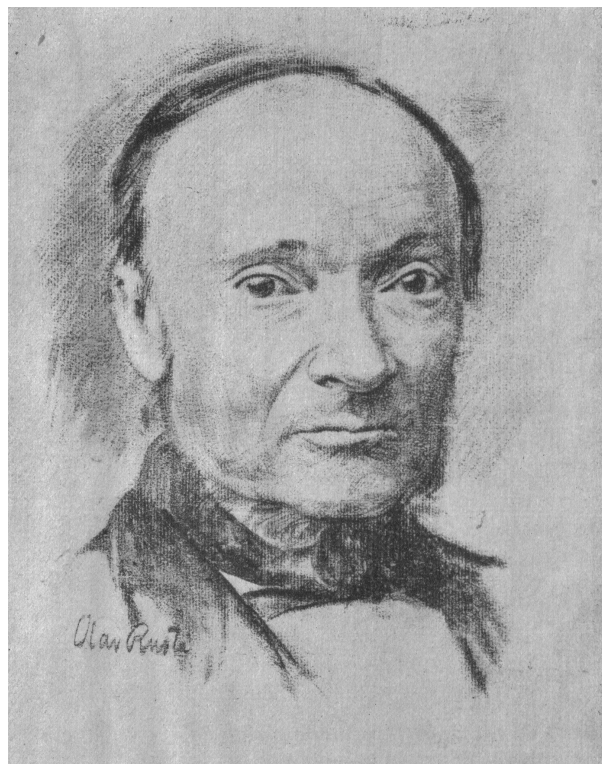

Nynorsk hjelpehefte

Vanlege verb	1
Vanlege ord	2
Ord på – leg, -else, -het	3
Ord og vendingar	4
Retoriske omgrep	5
Verkemiddel	6
Viktig å hugse	7
Spørjeord	8
Vanlege feil	8
Sjekkliste	9

Før du les vidare:

Nynorsk er eit fag kor du kan forbetre karaktere mykje berre du tek deg tid til å lese gjennom oppgåva. Fasiten er tilgjengeleg på eksamen, du kan sjekke om du har lyst (ordbøker). Bruk ressursene du har tilgjengeleg.

Dersom du ikkje veit kva du skal skrive meir, bruk tida medan du tenkjer til å gå gjennom oppgåva, finn dei feila som garantert er der. Litt lengre bak står det korleis du kan gjere dette.

Eit tips: Bruk "Hjem" ---> "Søk" i Word. Det gir deg ein moglegheit til å rette raskare og smartare. Smart retting kan heve karakteren minst ein karakter.

Dei vanlegaste verba som skil seg frå bokmål

Nokre av verba kan bøyast på andre måtar, eg har berre teke med dei enklaste bøyningane.

Infinitiv	Presens	Preteritum	Perfektum
Bli	Blir	Blei / vart	Har blitt / vorte
Finnast	Finst	Fanst	Har funnest
finne	Finn	Fann	Har funne
Fortelje	Fortel	Fortalde	Har fortalt
Følge	Følger	Følgte	Har følgd
Få	får	Fekk	Har fått
gi	Gir	Gav	Har gitt
gjelde	Gjeld	Gjaldt	Har gjeldt
gjere	Gjer	Gjorde	Har gjort
gå	går	Gjekk	Har gått
Halde	held	Heldt	Har halde
Heite	Heiter	Heitte	Har heitt
Hevde	Hevdar	Hevda	Har hevda
Kjenne	Kjenner	Kjende	Har kjent
komme	Kjem	Kom	Har komme
Kunne	Kan	kunne	Har kunna
La	Lar	Let	Har late
Lage	Lagar	Laga	Har laga
Legge	Legg	La	Har lagt
Ligge	Ligg	Låg	Har lege
meine	Meiner	Meinte	Har meint
måtte	Må	Måtte	Har mått(a)
Seie	seier	Sa	Har sagt
Sitte	Sit	Sat	Har sete
sjå	Ser	Såg	Har sett
Skrive	Skriv	Skreiv	Har skrive
Synast	Synest	Syntest	Har synst
ta	Tek	Tok	Har teke
trengje	Treng	Trong	Har trunge
Vere	er	Var	Har vore
Tru	Trur	Trudde	Har trudd
Vilje	Vil	Ville	Har vilja
Vite	Veit	Visste	Har visst
Å krevje	Krev	Kravde	Har kravd/ kravt
Å ønske	Ønsker	Ønskte	Har ønskt

Dei vanlegaste orda som skil seg frå bokmål

alene – **aleine, åleine**
allerede – **allereie, alt**
annen – **annan**
annet – **anna**
bare – **berre**
bedre – **betre**
de – **dei, dykk, dokker**
dem – **dei**
dere – **de, dokker**
deres – **deira, dykkar, dokkar**
dessuten – **dessutan**
disse – **desse**
døren – **døra**
dårlig – **dårleg**
egentlig – **eigenleg, eigentleg**
eget – **eige**
egne – **eigne**
ellers – **elles**
ene – **eine**
eneste – **einaste**
ennå – **enno**
et – **eit**
ett – **eitt**
finnes – **finst**
flere – **fleire**
foran – **føre, framfor, framanfor**
forfatter- **forfattar**
fortsatt – **framleis, enno**
fra – **frå**
frem – **fram**
fremdeles – **framleis, enno**
gammel – **gammal, gamal**
gang – **gong (om tid)**
hele – **heile**
helt – **heilt (fullstendig), (ein) helt (person)**
hennes – **hennar**
hjem – **heim**
hjemme – **heime**
hodet – **hovudet**
hun – **ho**
hva – **kva**
hvem – **kven**
hverandre – **kvarandre**
hvert – **kvalt**
hvis – **dersom, om, i fall, viss**

hvor – **kor, kvar, der (som)**
hvordan – **korleis**
hvorfor – **korfor, kvifor**
hånden – **handa**
ikke – **ikkje**
jeg – **eg**
lille – **vesle**
lørdag – **laurdag**
man – **ein**
meget – **mykje, svært**
mennesker – **menneske**
mer – **meir**
millioner – **millionar**
mulig – **mogeleg, mogleg**
mye – **mykje**
noe – **noko**
noen – **nokon, nokre, somme**
Norge – **Noreg**
nærmere – **nær(m)are**
nå – **no (tid) og nå (verb)**
penger – **pengar**
plutselig – **brått, med eitt, plutselig**
saken – **saka**
samme – **same**
sammen – **saman**
selv – **sjølv**
senere – **seinare**
siden – **sidan (og sida, av side)**
sted – **stad**
stedet – **staden**
sto – **stod**
særlig – **særleg**
tiden – **tida**
tidligere – **tidlegare**
tro – **tru**
uten – **utan**
utenfor – **utanfor**
vanskelig – **vanskeleg**
vei – **veg**
verden – **verd, verda**
videre – **vidare**
virkelig – **verkeleg**
øynene – **auga, augo**

Ord på -lig, -else, - het

Lig → leg	I desse orda endrast berre «i» til «e». • tidleg • særleg • vanskeleg • offentleg • vanleg • nemleg • alvorleg • tilgjengeleg • plutseleg • naturleg • tydeleg, • skikkeleg, • nyleg, • årleg, • dagleg • ansvarleg, • rimeleg, • personleg, • endeleg, • betydeleg, • sannsynleg <i>Her må du endre litt meir i orda:</i> • mogleg, • eigentleg, • truleg, • verkeleg	Het → heit eller ordet omskrivast	• verkelegheit (eller røynd), • moglegheit, • sikkerheit, • myndigheiter (eller styresmakter)
→dom	• personlegdom • løyndom • fridom	→ leik	• nærleik, • storleik, • kjærleik, • dugleik, • venleik
→ skap	• likskap, • veikskap	→semd	• takksemd, • einsemd, • keisemd, • merksemd
→ing	• forelsking, • forkjøling, • førebuing, • øydelegging, • sanning, • leiing • gjentaking	Andre endingar	• arbeidsløyse, • kjensle, • samband, • brotsverk, • innverknad, • tolmod, • samvit • avgjerd, • rettferd, • verksemd, • rett

Ord og vendingar du treng til eksamen

- Novella ... **blei skriven** av ...
- Ho **fortel** at....
- Eg **trur** at...
- **Biletet** viser....
- ...er **laga** av...
- ... bruker ulike **verkemiddel** for å få **fram budskapet/ tematikken**...
- ...ho har **truverde** når **ho skriv/ fortel**...
- Han **skriv** at...
- Truverdet blir **styrka** av...
- Eg **synest** at..
- Det kan **verke** som...
- **Personane** i **novella** er...
- Det er fleire **språklege verkemiddel** i **novella**, mellom anna...
- er eit **gjennomgåande verkemiddel**...
- Den **samansatte** teksten **blei utforma** av...
- Tekstens etos, det vil seie **truverdet** avsendaren har hjå oss...
- Tekstens logos, altså **kor haldbare argumenta** er, **styrkast/ svekkast** ved at...
- Patosappellen er den **viktigaste appellforma** i teksten...
- Når det **gjeld** aptum, **tykkjer eg** at (**ikkje**) **lukkast** med....
- er viktige **symbol** i **novella**...
- eit **gjennomgåande verkemiddel** er...
- Diktetav (.....-.....) **blei** publisert i **diktsamlinga**, som kom ut i ...
- har **gjeve ut** rundt bøker
- Motivet i «.....» kan **tolkast** til å **vere**
- Formen i [diktet] er [rim], med strofer, kvar beståande av verselinjer.
- sentrale verkemiddel i «.....» er
- vert **gjenteke** **gongar** i diktet
- Gjennom **verkemiddel** som, fårfram...

Retorikk (berre til sakprosa)

Term	Kva er det?	Døme
Logos	Fornuftsargument. Argument som er logiske.	Kriminaliteten går ned om vi tilset meir politi. Difor bør vi tilsetje meir politi.
Patos	Kjensleargument.	I dag går fleire unge jenter heim i frykt for å bli angripne. Er dette rett? Bør vi ikkje tilsette meir politi?
Etos	Den tilliten taleren har. Har dei utdanning? Har dei erfaring? Har dei kompetanse? Har dei tillit?	Forfattaren var tilstades då det skjedde. Forfattaren har utdanning. Forfattaren har ei viktig stilling.
Aptum	Er teksten passende?	Teksten overtyder. Språket er tilpassa målgruppen.
Kairos	Situasjonen. Kva er bakgrunnen for at denne teksten er laga? Kvifor blei den laga?	Ein reklame er laga for å selje produkt. Eit lesarinnlegg er skrive for å skape debatt.
Premiss	Påstand som fører til ein konklusjon.	Premiss 1: Flyreiser forureiner. Premiss 2: Forureining fører til at jorden øydeleggast Premiss 3: Jorden er verdt å bevare
Konklusjon	Det som er det naturlege resultat av to eller flere premiss.	Konklusjon: Vi bør reise mindre med fly
Argument	Utsagn som vi bruker til å overtale noen. Gyldige argumenter består av eit eller fleire premiss og ein konklusjon.	Siden flyreiser er miljøforureinande bør vi forsøke å fly mindre.
Fakta	Noko som er sant. Fakta er ikkje meninger eller vurderinger.	Fakta: Donald Trump er USAs 45te president. Ikkje fakta: Donald Trump er ein dårleg president.

Verkemiddel

Term	Beskrivelse	Eksempel
Metafor	Når ein samanliknar noko med noko annet utan bruk av “som”, «lik en» eller liknande fraser.	<i>Du er ei rose.</i> <i>Du er eit monster.</i> <i>Den gamle hekse sat ved bordet.</i>
Simile	Samanlikning med “som” eller eit liknande ord.	<i>Du er som ei rose.</i> <i>Han var lik ei rose.</i>
Hyperbol Overdriving	Når ein overdriv for å få fram budskapet.	Han var sterk som ein okse.
Litotes Underdriving	Når ein underdriv for å få fram budskapet.	<i>Dommaren var ikkje heilt heldig med avgjerda.</i> <i>Han vann nok inga nobelpris med det første.</i>
Kontrast	Ein set to ting eller fenomen opp mot hverandre. Eksempel: Ein rik person kontrasterast med ein fattig for å forsterke opplevelsen av fattigdommen.	<i>Rik og fattig</i> <i>Askeladden med brørne.</i> <i>Natt og dag</i> <i>Onn og god</i> <i>Vakker og stygg</i>
Besjeling	Når dyr og ting får menneskelege eigenskapar.	<i>Regnet piska mot ruta.</i> <i>Flammene dansa oppover veggen.</i>
Personifikasjon	Når abstrakte fenomen får menneskelige eigenskapar.	<i>Vinteren banka på døren.</i> <i>Kjærleiken ventar bak neste dør.</i>
Bilde/ Symbol	Når noe symboliserer noe annet. Ein “:”, “-” og “)” er et bilde på et smil. Ein forteljing om dyr kan handle om menneskelige tema som kjærlighet, ensomhet og mobbing.	<i>Et tomt rom kan vere eit bilete på det tomrommet</i> <i>hovudpersonen føler inni seg.</i> <i>Zombiefilmer og -bøker kan ofte vere bilete på</i> <i>mijøkatastrofar.</i> <i>I Ringenes Herre kan ringen symbolisere makt, som gjer at personane mister kontrollen over seg sjølve.</i>
Allusjon	Ein allusjon er ein hentydning til ein annan kjend tekst eller hendelse – og kan være et delvis skjult sitat.	<i>Vanlige henvisninger er til Bibelen, Ibsen eller kjente verk som til dømes Ringenes Herre.</i>
Gjentaking	Eit ord eller frase blir gjenteke flere ganger.	<i>Jeg ser paa den hvide himmel,</i> <i>jeg ser paa de graablaa skyer,</i> <i>jeg ser paa den blodige sol.</i>

Viktig å hugse

1. Ha tre til fem avsnitt pr side. Kvart avsnitt skal handle om det same tema. **Første setning** fortel **kva avsnittet handlar om**, dei andre skal **utdjupe** første setninga.
2. Bruk overskriftene i Word. Bruk "**Tittel**" på tittelen. Bruk "**Overskrift 1**" på innleiing, hovuddel og avslutning. Bruk "**Overskrift 2**" på overskrifter i hovuddelen. Du treng ikkje mindre overskrifter enn det på de tekstene vi skriver.
3. Skriv kildelisten tidleg, då gløymer du den ikkje!
4. Kortsvar skal ha ei eller to setninger som innleiing og avslutning. Dei resterande bruker du på hovuddelen.
5. Mange elever har fått dårlegare karakter fordi de ikkje forstod at ein tekst var **satirisk**. Er du sikker på at dette er seriøse argument?
6. Hvis du skal finne sjangertrekk ved ein tekst er det IKKJE nok å liste opp kjenneteikn på sjangeren. Du må vise **kvar** du finn desse i teksten.
7. Titler på bøker skal stå i *kursiv*, dikt og noveller i «hermetegn». Sitater skal stå «i hermetegn».
8. Bruk **etternamn** på forfatter eller verkelege personer nemnd i teksten. Du kan bruke fornamn på oppdikta personar.
9. Ikke omset eit nynorsk sitat til bokmål eller omvendt. Attgje teksten NØYAKTIG slik den står.
10. Lukke til! Du klarar dette!

Nynorsk	Bokmål
kven	Hvem
kvifor/korfor	Hvorfor
kva	Hva
Kva for ein/ei/eit/nokon	Hvilken / hvilket
kvar/kor	Hvor
korleis	hvordan

Vanlege feil

- Han **forteljar** at... - det heiter **fortel** på nynorsk
- **Man** kan tenkje at - man heiter **ein** på nynorsk
- **Ikke/jeg/hun/en/et** - det er lett å gløyme seg. Søk i dokumentet med mellomrom før og etter ordet.
- Han har **skrevet** - det heiter **skrive** på nynorsk.
- Eg **synast** at - Dette er infinitiv, men i presens heiter det “synest”. Du kan i staden skrive “Eg tykkjer/ tykker at...”.
- **De** og **dykk**. “De” er subjekt, “dykk” er objekt. Bruk “dokker” i staden, då treng du ikkje tenkje på om det er subjekt og objekt.
- **Dykkar** og **deira**. På bokmål brukar ein “deres” for begge. “Dykkar” er andre person (dei du snakkar til), “deira” er tredje person (dei du snakkar om).
- **Nokon** og **nokre**. Skriv heller **somme**, då slepp du å hugse når du skal bruka kva.

Så du trur du er ferdig å skrive?

Det er du diverre ikkje, her må ein lese igjennom, både ein og to gongar.

Oppgåve	Gjort
Søk 1: Søk i dokumentet etter «-lig» «-else» og «be-» og «an». Skrivast dei slik? Dobbeltsjekk.	
Søk 2: Søk i dokumentet etter «jeg» «en», «ikke», «man» og «et». Legg inn mellomrom før og etter.	
Verb: Sjekk eit verb. Sjå at du har bøydd det rett. Søk deretter i dokumentet og sjå om du har skrive det fleire gongar. Gjer dette med alle verba.	
Innkjønns: Husk at bestemd fleirtall av intetkjønn sluttar på «-a». Sjekk om du har nokre «-ene» i dokumentet.	
Avsnitt: Sjå at kvart har tilstrekkeleg antall setningar. Første setninga fortel kva avsnittet handlar om, dei neste utdjupar.	
Sitater: Sjekk at alle er korrekt markert med klammer og referanse.	
Nokon/ alle/ min osv.: Sjekk at desse er bøydd i rett kjønn og tal. frå engelsk: “Any” kan omsetjast med nokon, og “some” kan omsetjast med nokre.	
Kjeldeliste: Hugs denne.	
Les oppgåva ein gong til: Har du svart på det dei spør om?	